

Amerika a lehetőségek földje, abból a szempontból is, hogy az internetnek és az online kereskedelemnek hála, egyre-másra bukkannak elő magyar művek, amelyek valaha valamilyen módon átkerültek a tengerentúlra.

Rejtélyes akvarellek és más Kádár Béla-művek Amerikában

Kelen Anna

Kádár Béla: *Anyja gyermekével*, gouache, papír, 860 × 610 mm, Binghamton University Art Museum, Binghamton
HUNGART © 2021

Kádár Béla pályája sok szempontból tipikus huszadik századi, kelet-európai művészsors. A mélyszegénységből induló fiatal tehetség eredetileg vasesztergályosnak tanult, majd az 1900-as évek elején folytatott festészeti tanulmányokat Budapesten. Sokat nélkülözve, de bejárta Európát, hogy a modern művészeti irányzatokat megismerje. Itthon nem talált elismerésre, ezért pályatársával, Scheiber Hugóval először Bécsbe, majd a nemzetközi avantgárd művészet központjába, Berlinbe ment. Kassák Lajos ajánlotta a két fiatal modern magyar festőt a Der Sturm galéria vezetője, Herwarth Walden figyelmébe. Így állhatott elő az a helyzet, hogy a húszas években Kádár a Sturm elismert művésze lett, olyanokkal közös galériában állítva ki, mint Kandinszkij vagy Chagall, miközben itthon szinte senki sem ismerte a nevét. Közben Amerikában is számos kiállítása nyílt.

Az amerikai vonatkozásokat vizsgálva a korábbi kutatások szerint¹ Katherine S. Dreier fedezte fel Kádár Bélát és több társát a Sturmiban, amikor a Société Anonyme² elnökeként Berlinbe látogatott, hogy anyagot gyűjtsön az európai avantgárd törekvéseket bemutató tárlathoz a Brooklyn Museumban. A korabeli amerikai és magyar sajtót, kiállítási katalógusokat böngészve azonban feltűnik másvalaki is, akinek kiemelkedő szerepe volt Kádár Béla tengerentúli sikereiben, ráadásul közelről ismerte a teljes magyar művészeti szcénát, budapesti látogatásáról pedig a korszak valamennyi hírlapja tudósított. Ez a szintén kulcsfontosságú szereplő nem más, mint Christian Brinton (1870–1942) amerikai művészettörténész, kurátor, művészeti író, érdeklődése középpontjában az európai és az orosz avantgárd művészeti törekvésekkel. Őt kifinomult kvalitásérzéke, karizmája, elkötelezett szenvedélye, mellyel fáradhatatlanul kutatta és kereste a progresszív festőket (majd egyengette útjukat), tette a korabeli amerikai művészettörténet legendás, megkerülhetetlen figurájává. Hagyatékát, benne számos kiváló

Kádár Béla: *A váratlan látogató*, 1928, olaj, vászon, 80,6 × 93,3 cm, Philadelphia Museum of Art, Philadelphia (Christian Brinton ajándéka a múzeum számára, 1941)
HUNGART © 2021

Kádár Béla-festménnyel, a Philadelphia Museum of Art őrzi. Brinton neve a magyarokkal kapcsolatban először 1915-ben bukkant fel, amikor tagja volt a Panama–Pacific Exposition szervezőbizottságának. A magyar művészet számára ez volt az első reprezentatív bemutatkozási lehetőség a tengerentúlon. A monumentális San Franciscó-i világiállításán hetvenhat magyar művész közel ötszáz műalkotása szerepelt.³ A kiállításához írt tanulmányában Brinton már feltűnően alapos ismeretekkel rendelkezett a magyar művészetről, és kitért arra is, kiket hiányol a seregszemléből: „A nyilvánvaló szándék az volt, hogy többé-kevésbé áttekintő válogatást mutasson be a kortárs magyar művészet tevékenységéről, de egyik vagy másik ok miatt ez alig sikerült. Rippl-Rónai skicceinek csoportja nem okozott csalódást azoknak, akik már ismerték egy briliáns, kreatív kolorista törekvéseit. Csók jobban járt, de voltak, akik hiányolták Réti Istvánt, Perlmutter Izsákot, Czóbel Bélát és számos

más művészt. Réthy, Késmárky, Kóródy, Csáky és számos fiatal tehetséges radikális, akinek a művei legalább annyira ismertek Berlinben és Párizsban, mint Budapesten, ők is hiányoztak.”⁴ Brinton tehát érdeklődésének köszönhetően kapcsolatba került a kor jelentős magyar gyűjtőivel, művészeivel. Hírneve Budapestre is eljutott, és amikor 1925-ben először látogatott ide egy közel fél éves európai turné egyik állomásaként, érkezését az újságok szenzációként tálták. Az *Est* egész oldalas portrécikket közölt a New York-i „legfelsőbb ötszáz” műkritikusáról.⁵ Az interjúban Brinton említi is, hogy évek óta mély tisztelettel figyeli a magyar művészeti törekvéseket, és nagyra tartja többek közt Rippl-Rónai és Vaszary festészetét, bár hiányolja az igazán merész és formabontó szellemiséget. Missziójának érzi, hogy Amerikát megismertesse a progresszív, friss és modern művészekkel, ehhez pedig szerte Kelet-Európába és Oroszországba érdemes utazni.

Kádár Béla: *Az én cicám*, 1920–1930-as évek, akvarell, papír, 69,9 x 49,5 cm, Philadelphia Museum of Art, Philadelphia (Christian Brinton ajándéka a múzeum számára, 1941)

HUNGART © 2021

Kádár Béla: *A szimpatikus ló*, 1924 körül, akvarell, ceruza, papír, 34 x 41,8 cm, Yale University Art Gallery, New Haven, Connecticut (a Collection Société Anonyme ajándéka a múzeum számára)

HUNGART © 2021

Az *Ujság* szinte csak mellékesen említi, hogy Brinton utazásának valójában egy célja volt: meg akart ismerkedni azzal a művésszel, akinek egyik képét korábban Berlinben már megvásárolta, ám ez nem volt egyszerű feladat.⁶ Végül Batthyány Gyulához fordult segítségért, ő kalauzolta el a Százados úti művésztelepre, és ő mutatta be Kádár Bélának. Egy későbbi interjúban Kádár azt mesélte, Brinton először Lázár Béla közbenjárását kérte, aki azt válaszolta, még sohasem hallott róla.⁷

Utóbbi mozzanat már csak azért is figyelemre méltó, mert Lázár Béla művészeti író, művészettörténész kiemelkedően fontos szerepet játszott a magyar művészeti életben a két világháború közt. Az Ernst-múzeum igazgatója és a Munkácsy-céh alapítója volt, törzsasztallal a festők kedvenc helyének számítótó Japán kávéházban. Írásaiban rendszeresen felhívta a figyelmet a modern képzőművészeti törekvésekre. Ennek fényében különösen érdekes, ha valóban sosem hallott még Kádár Béláról,

aki ekkor már a Sturm népszerű művésze volt. Kádár a várva várt hazai elismerésben a szakma és a közönség részéről valóban csak a 30-as években részesült, ekkor vált rendszeres kiállítójává a progresszív művészeti törekvéseket bemutató Tamás Galériának, valamint az Ernst-múzeumnak.

Brinton részletesen leírja, hogyan találkozott először Kádárral egy augusztusi napon. „Egy korai, aranyló augusztusi délutánon vendéglátóm, gróf Batthyány Gyula, aki maga is kiváló festő, elkálauzolt engem a város déli részébe, hogy megtaláljuk Kádár Bélát. Átgondolt stratégiájának köszönhetően végül ráleltünk a Százados úti Művésztelepen.” (A szerző fordítása.)⁸

Hogy Brinton ajánlotta-e a fent említett Katherine S. Dreier figyelmébe Kádárt vagy egymástól függetlenül jutottak ugyanarra a felismerésre, egyelőre nem tudni biztosan, bár egy Kádárral készült beszélgetés szerint így zajlott az amerikai meghívás: „Miért nem jön New Yorkba? – kérdezte tőle Brinton (sic!).”

»Nincs villamosra pénzem«, mondta Kádár fanyar humorral. Brinton visszautazott, levelek jöttek-mentek és végül Kádár kiment New Yorkba.⁹

Az is bizonyos, hogy Brinton már évekkel Dreier 1926-os berlini látogatása előtt felfedezte Kádár képeit a Sturm-ban. „A háború után, Berlinben ismerkedtem meg Kádár Béla művészetével a Der Sturm galériában, melynek igazgatója Herwarth Walden úr volt. [...] Legnagyobb meglepetésemre, szeretett oroszaim mellett rátaláltam erre a kevéssé ismert, mégis figyelemreméltó magyar művészre. Legfőképpen Marc Chagall mellett, aki a falusi életnek és népi motívumoknak szintén nagy rajongója. Annyira lenyűgözött Kádár Béla munkája, hogy később kifejezetten azzal a céllal utaztam Budapestre, hogy személyesen is megismerkedjek vele.” (A szerző fordítása.)¹⁰

Dreier és Brinton jól ismerték egymást, és többször dolgoztak együtt a Société Anonyme-mal. Sőt a már emlegetett, 1926-os brooklyni kiállítást közvetlenül

megelőzte egy másik, jóval grandiózussabb: a Sesquicentennial International Exhibition Philadelphiában,¹¹ ahol a szervezőbizottság nemzetközi művészetért felelős elnöke Brinton volt, a katalógus előszavát, valamint a tanulmányt pedig Dreier és Brinton együtt írták. A hatalmas világiállítás Amerika függetlenségének százötvenedik évfordulója alkalmából jött létre; az amerikaiak mellett a külföldi művészeket a Dreier–Brinton-duó által favorizált német, orosz és kelet-európai művészek reprezentálták. A katalógusban többek között Marc Chagall, Franz Marc, Heinrich Campendonk és Alexander Archipenko művei mellett Bortnyik Sándor *Vörös mozdony* című művét is reprodukálták (igaz, Bortwyck néven német művészként mutatták be).¹²

A kísérőtanulmányban egyedül Kádárt említik a magyarok közül mint a modernizmus úttörőjét Magyarországon. A szervezők hatalmas összeget fordítottak a rendezvényre – külön vidámparkot is létrehoztak a látogatók szórakoztatására –, valamint a látványos megnyitóra, melyre azonban a kedvezőtlen időjárási körülmények miatt a vártnál jóval kevesebben érkeztek. De a több hónapos nyitvatartás alatt végül több mint tízmillió érdeklődő kereste fel a rendezvényt.

A hatalmas nemzetközi seregszemle magyar vonatkozásának feldolgozása még várat magára, de Kádártól itt feltehetően ugyanaz a nyolc kép szerepelt, amelyeket aztán decembertől a Brooklyn Museumban is bemutattak. Ebből hármat vásárolt meg Dreier, a többi

pedig a Sociéte Anonyme révén végül a Yale egyetemi galériájába, a YUAG gyűjteményébe került.¹³ Tekintettel a zajos sikerre, Kádár újabb lehetőséget kapott: 1928-ban is bemutathatta képeit a Brooklyn Museumban, és ezúttal maga is részt vett a megnyitón.

A brooklyni szereplést számos másik követte. Barátai, Deák István és Deák Imre¹⁴ fáradságot nem kímélve dolgoztak azon, hogy minél több bemutatót szervezzenek Kádárnak szerte az országban, New Yorkban, Philadelphiában, majd Kalifornia különböző városaiban – ezekről a napilapok is rendszeresen beszámoltak. A New York-i és philadelphiai tárlatokat kísérő szöveget Brinton írta; az itt bemutatott képek egy részének fekete-fehér reprodukcióit egy Rónai Dénes által fotózott

Kádár Béla: *A család*, akvarell, papír, 34,6 × 49,8 cm, Philadelphia Museum of Art, Philadelphia (Christian Brinton ajándéka a múzeum számára, 1941)

HUNGART © 2021

„Annyira lenyűgözött Kádár Béla munkája, hogy később kifejezetten azzal a céllal utaztam Budapestre, hogy személyesen is megismerkedjek vele.”

Kádár Béla: *Egy kritikus portréja (Christian Brinton portréja)*, 1925, olaj, vászon, 74 × 56,2 cm, Philadelphia Museum of Art, Philadelphia (Christian Brinton ajándéka a múzeum számára, 1941)
HUNGART © 2021

AZ AMERIKAI SAJTÓ ÁLTAL EMLÍTETT EGYÉNI ÉS CSOPORTOS KIÁLLÍTÁSOK, MELYEKEN KÁDÁR BÉLA MŰVEI SZEREPELTEK:

- 1921. május: Kingore Gallery, New York, New York
- 1926. június–december: Negyedszázados Nemzetközi Kiállítás, Philadelphia, Pennsylvania
- 1926. november – 1927. január: Nemzetközi modern művészeti kiállítás, a Societé Anonyme összeállításában, Brooklyn Museum, New York, New York
- 1928. június–október: *Paintings, Sculptures and Drawings by American and European artists (Amerikai és európai művészek festményei, szobrai és rajzai)*. Csoportos kiállítás, Brooklyn Museum, New York, New York
- 1929. november: *Paintings by Bela Kadar (Kádár Béla festményei)*. Berkeley Art Museum, Berkeley, Kalifornia
- 1930. november–december: *Paintings and drawings by Kádár Béla (Kádár Béla festményei és rajzai)*. Crillon Gallery, Philadelphia, Pennsylvania
- 1931. január–február: *The Hungarian Modernist: Béla Kádár (A magyar modernista: Kádár Béla)*. The Penthouse of the S.P.R. Galleries, New York, New York
- 1932. március. 28. – április. 9.: *Exhibition of paintings by Kadar Bela (Kádár Béla festményei)*. Cynwyd, Philadelphia, Pennsylvania
- 1937. január: Texas Technological College Art Museum, Lubbock, Texas (Aba-Novák Vilmos, Kontuly Béla, Pekáry István művei mellett)
- 1937. október: California Palace of the Legion Honor, Oakland, Kalifornia
- 1939. október: *Modern Hungarian Paintings (Modern magyar festmények)*. Delphic Studios, New York, New York
- 1941. április: *Paintings by Bela Kadar (Kádár Béla festményei)*. Chouinard Art Institute, Los Angeles, Kalifornia
- 1942. július–augusztus: *Christian Brinton's collection (Christian Brinton gyűjteménye)*. Utah War Service Center, Salt Lake City, Utah
- 1942. szeptember–október: *Abstractions by Bela Kadar (Kádár Béla absztraktjai)*. Stendhal Art Galleries, Los Angeles, Kalifornia
- 1959. november: *Foreign Parisians. Watercolors, Prints and Drawings of Seven Cosmopolitan Talents (Idegen párizsiak. Hét kozmopolita tehetség akvarelljei, nyomatai és rajzai)*. Labaut Gallery, San Francisco, Kalifornia
- 1962. január 4–28.: *Paintings and drawings by Bela Kadar (Kádár Béla festményei és rajzai)*
- 1962. szeptember: *Paintings and drawings by Bela Kadar (Kádár Béla festményei és rajzai)*. Phoenix Art Museum, Phoenix, Arizona

Kádár Béla: *Trennung (Elválás)*, 1920–24, gouache grafit felett, papír, 99,5 × 149,5 cm, Yale University Art Gallery, New Haven, Connecticut (a Collection Société Anonyme ajándéka a múzeum számára)

HUNGART © 2021

albumból ismerhetjük,¹⁵ másik részüket pedig az amerikai Deák család kollekciónak. Brinton saját gyűjteményébe szintén több kiemelkedő darab került – az egyik legizgalmasabb talán a magát Brintont ábrázoló portré, amelyet Picasóval vetett össze az egyik kritikus.¹⁶

A beszámolók kivétel nélkül elismerően írtak Kádárról; hol Kandinszkijhoz, hol a kubistákhoz, hol Chagallhoz hasonlították, közben kiemelve, hogy saját nyelvezettel rendelkezik; mindezt egy kis kelet-európai romantikával is megfűszerezték, vagyis szerették elme-

sélni, hogyan lett az egykori nincstelen kovácsinasból Berlin vezető galériájának elismert művésze. Az *Indianapolis Star* újságírója pedig arra az izgalmas következtetésre jutott, hogy Walt Disney Kádár bikáiról mintázhatta saját, világhírűvé vált rajzfilmfiguráját, Ferdinándot, egész pontosan azt a jelenetet, ahogyan a bika a virágokat szagolgatja; ugyanis Kádárnak létezik egy hasonló jelenetet ábrázoló festménye, melynek reprodukcióját közölték is a cikk illusztrációjaként, és amely később Brinton gyűjteményéből került a Philadelphia

Museum of Art tulajdonába.¹⁷ Jelen tanulmány nem kíván állást foglalni ebben a kérdésben, de tény, hogy 1937-ben Kaliforniában is ki volt állítva az említett festmény, így akár tényleg mintául szolgálhatott az egy évvel későbbi rajzfilmfigurához.

Scheiber Hugóval ellentétben, akit megígéztett a nyüzsgő metropolisz és sokat festett Berlinben, Kádár inkább Budapesten alkotott, és úgy vitte ki a képeit minden utazás alkalmával a Sturmbe. Feltehetően New Yorkban sem cselekedett másképp, ám nemrégiben két

Kádár Béla: *A béke angyala*, 1925 körül, olaj, vászon, 71,4 × 97,5 cm, Philadelphia Museum of Art, Philadelphia (Christian Brinton ajándéka a múzeum számára, 1941)

HUNGART © 2021

Ferdinánd, a bika, Walt Disney rajzfilmfigurája, 1938

Kádár Béla: *Közlekedési rendőr*,
1928 körül, akvarell, papír,
30,5 × 23 cm, magántulajdon
HUNGART © 2021

Kádár Béla: *New York-i metróállomás*,
1928 körül, akvarell, papír, 30,5 × 23 cm,
magántulajdon
HUNGART © 2021

izgalmas darab került elő, melyek egykor a Deák-gyűjteménybe tartoztak, és szerepeltek is egy San Diegó-i kiállításon.¹⁸ Mindkettő kivételes, szinte unikálisak az életműben, emléket állítva Kádár Amerika-élményének: a felhőkarcolóknak, a New York-i metrónak, a sodró emberáradatnak. Fokról fokra követhető lenne tehát az Amerikában kibontakozó karrier, ha nem zavarná össze a képet egy rejtélyes, jóval korábbi, 1921-es újságcikk.

A *New York Herald* ugyanis ekkor számolt be – nagy elragadtatással – egy magyar művészről, Kádár Béláról, akinek expresszionista akvarelljeiből a tekintélyes Kingore Galleryben nyílt kiállítás, amelyen ráadásul a képek alatt szinte mindenütt ott díszelgett az eladást szimbolizáló piros csillag. Mr. Kádár megérdemli a sikert – teszi hozzá a cikk szerzője –, hiszen művésze spontán és felszabadult, művei jelentős mesterségbeli tudásról árul-

kodnak, kompozíciói pedig érdekesek a néző számára.¹⁹ A tömör beszámoló rengeteg kérdést vet fel, legfőképpen azt: hogyan kerültek ki Kádár rajzai, és mely műveiről lehet szó?

Grant Kingore (1885–1964), a galéria alapítója cukorrépa-termesztésből tett szert hatalmas vagyponra, majd galériát alapított, amely az 1940-es évekig számos európai és amerikai modern művészt mutatott be.²⁰ A kurátort, aki a húszas években a galériában dolgozott,

Katherine S. Dreier otthona a kandalló felett Kádár Béla lappangó festményével, 1941. archív fotó

© Yale University Art Gallery

Christian Brintonnak hívták, és 1922-ben olyan művészeknek rendezett itt kiállítást, mint Natalja Goncsarova és Mihail Larionov²¹, majd 1924-ben a Société Anonyme-mal közösen Alexander Archipenko.²²

A Kádár-kiállításról szóló cikk dátuma: 1921. május. Kádár ekkor még Budapestben volt, és bécsi útjára készült. Hónapokkal később, 1921 szeptemberében nyílt meg Scheiber Hugóval közös kiállítása Max Hevesi Mariahilfer Straßén lévő galériájában, és csak ezt követően utazott Berlinbe, hogy felke-

resse Herwarth Waldent.²³ Így tehát biztosra vehetjük, hogy nem az úgynevezett bécsi vázlatfüzethez köthető rajzokról van szó, hanem korábbi művekről; ráadásul a cikk is akvarelleket említ. Sajnos a kutatás jelenlegi állása szerint még nincsenek egyértelmű válaszok. Azt tudjuk azonban, hogy Brinton már biztosan a galériában dolgozott, amikor Kádár képeit bemutatták – első kiállítását 1920-ban szervezte²⁴ –, és az öt évvel korábbi Panama-Pacific világiállítás miatt már ismerhette a magyarokat.

Csak találgatni lehet azt is, vajon Kádár Béla hány műve lappanghat még Amerikában. Ha pusztán az egyik 1975-ben, Kaliforniában feladott apróhirdetésből indulunk ki, amelyben közel száz (!) festményt kínáltak eladásra,²⁵ talán joggal reménykedhetünk, hogy a jövőben e képek közül egyre több bukkan majd fel.

| 1 Gergely Mariann: *Melankolikus utazás. Kádár Béla (1877–1956)*. Budapest, Mű-Terem Galéria, 2002 | 2 A Sociéte Anyonyme társaságot Katherine S. Dreier Marcel Duchamp-mal és Man Ray-vel közösen alapította New Yorkban 1920-ban, hogy népszerűsítsék az európai modernizmust Amerikában. A húszas években Dreier számos kiállítást szervezett, ezek közül az egyik legnagyobb a Brooklyn Museumban megrendezett *International Exhibition of Modern Art (Nemzetközi Modern Művészeti Kiállítás)* volt 1926-ban. | 3 Barki Gergely: *A Debut of Hungarian Art in America*. In: *Jewel City. Art from San Francisco's Panama Pacific International Exposition*, Kalifornia, Fine Arts Museums of San Francisco – University of California Press, 2015 | 4 Magyar fordítás innen: Tóth Károly: Kóródy Elemér és Ferentzy Márta. Egy elfelejtett magyar festő-házaspár a párizsi avantgárd büvökörében. In: *Ars Hungarica*, 2008 (36. évfolyam), 1–2. szám, 246. o. Az eredeti szöveg: *Impressions of the art at the Panama-Pacific Exposition by Christian Brinton. Commentary on the Panama-Pacific Exposition held San Francisco*, New York, John Lane Company, 1916 | 5 Feiks Jenő: A newyorki „legfelsőbb ötszáz” műkritikusa. In: *Az Est*, 1925. augusztus 29., 4. o. | 6 A magyar expresszionista festőknek sikerük van külföldön, itthon pedig kiállítani sem engedik őket. In: *Ujság*, 1925. szeptember 2. (?), 4. o. | 7 Kádár Béla: Mindenki azt fesse, ami jól esik. In: *Színház*, 1948. június 22. | 8 „Early one golden August afternoon my host, Count Batthyány Gyula, himself a painter of distinction, motored me to the southeastern section of the city in quest of Kádár Béla. After considerable strategy, we finally located him in the Százados uti Muvesztelep.” Christian Brinton: *Concerning Kádár Béla*. Crillon Art Gallery, é. n. | 9 Kádár 1948 | 10 „It was in post-war Berlin, at the gallery of Herr Direktor Herwarth Walden, of Der Sturm, that I first made acquaintance with that art of Kádár Béla. [...] To my surprise, I found in this to me hitherto unknown Hungarian, a man deserving rank beside my beloved Russians. And in particular, beside that delectable devotee of Dorfleben, of village life and scene, Marc Chagall. So much was I impressed with Kádár's work, that I later journeyed to Budapest for the express purpose of meeting the artist in person.” Brinton é. n. | 11 *The Sesquicentennial International Exposition. 150 years of American Independence (Negyedszázados Nemzetközi Kiállítás. Az amerikai függetlenség 150 éve)*, Philadelphia, 1926. június 1. – december 1. | 12 *Modern Art at the Sesqui-Centennial Exhibition*. Katherine S. Dreier előszavával. Szöveg: Christian Brinton. New York, Sociéte Anonyme – Museum of Modern Art, 1926 | 13 *The Sociéte Anonyme: Modernism for America*. Szerk. Jennifer Gross, kiállítási katalógus, New Haven, Connecticut, Yale University Art Gallery, 2006 | 14 Bővebben: Gergely Mariann: *Kádár Béla. Válogatás egy amerikai magánygyűjteményből. Deák István és Deák Imre*. Budapest, Virág Judit Galéria, 2012 | 15 Gergely Mariann: Kádár Béla ismeretlen képei üvegnegatívokon a Rónai Dénes hagyatékban. In: *Artmagazin*, 2013/5., 44–49. o. | 16 Az eredeti szöveg: „I think the artist has been much more successful than Picasso in suggesting the motion of the head.” (Azt hiszem, a művész Picassónál is sikeresebben sugallja a fej mozdulatát). *The Palm Beach Post*, 1945. február 18. | 17 „It strikes me that Walt Disney may have been helped to his clever idea of picturing the bull Ferdinand, while smelling the sweet posies. Disney surely must have seen Bela's interpretative design in which romantic steers bend low beneath the large-eyed angel and smell the sweet posies.” (Megdöbbenésemre Walt Disney némi segítséget vehetett igénybe a virágcsokrot szaglászó bika, Ferdinand ilyen okos módon való megjelenítésekor. Biztos, hogy Disney látta Béla értelmező ábrázolásmódját, melyen a fiatal bikák romantikusan meghajolnak a nagyszemű angyal előtt, és a virágokat szagolgatják.) *The Indianapolis Star*, 1943. január 3. | 18 Kiállítva: *Paintings and drawings by Bela Kadar (Kádár Béla festményei és rajzai)*, The Fine Arts Gallery of San Diego, San Diego, Kalifornia, 1962. január 4–28.; katalógus: 62. és 67. (*Subway [Metró]; 1929*) és *Traffic Cop [Közlekedési rendőr; 1929]* címen). | 19 *Colorful art in many galleries*. In: *New York Herald*, 1921. május 8., 11. o. | 20 Grant Kingore, Art Dealer, Once Had a Gallery Here. In: *The New York Times*, 1964. április 14. | 21 *The Goncharova-Larionov Exhibition*. Szerk. és bevezető: Christian Brinton. New York, Kingore Gallery, 1922 | 22 *The Archipenko Exhibition*. Szerk. és bevezető: Christian Brinton. New York, Kingore Gallery, 1924 | 23 Gergely 2002, 31. o. | 24 *Catalogue of the first American exhibition of sculpture by Hunt Diederich*. Christian Brinton előszavával. New York, Kingore Gallery, 1920 | 25 *The Los Angeles Times*, 1975. április 29.